

I si ens dual-lingüitzem?

DAVID VALLS

No fa gaire temps que una persona catalanoparlant em deia que no entenia com podia ser que jo sempre parlés en català amb tothom sense canviar mai de llengua; va argumentar que era una qüestió d'educació, que si l'altra persona parlava en castellà, jo també havia de canviar, obviant el fet invers que poques vegades es compleix, però em va servir d'excusa per a explicar-li la història següent, que és ben real.

A la regió del Chaco al nord de l'Argentina hi ha una àrea on es parlen tres llengües indígenes: la cohote, la nivaclé i la chulupí, totes tres pertanyen a la família de les llengües matacoanes. Al mateix temps, la majoria del jovent i molts homes també saben parlar l'espanyol. La qüestió és que els habitants d'aquesta regió, independentment de quina de les tres llengües hagin après a casa, quan es comuniquen ho fan sense canviar de llengua. Cada participant de la conversa parla en la seva llengua. Campbell (2013, p. 260), tot citant Lincoln (1979), n'anomena «dual-lingüisme», però nosaltres ja tenim un terme encunyat que és «bilingüisme passiu», és a dir: «jo t'entenc i no cal que canviïs de llengua, perquè jo tampoc no canviaré». També és important esmentar que en aquesta regió l'exogàmia lingüística hi és força habitual, això és, el fet que un parlant d'una determinada llengua no es pot casar amb parlants de la mateixa llengua, sinó que ha d'anar a buscar parella en una altra comunitat lingüística. Com que hi ha aquesta barreja constant de les tres llengües, tothom que és de la zona, les entén totes tres.

La tria lingüística, a més, no està condicionada per paràmetres com ara la primera llengua apresada a casa, el fet de ser home, dona, ric, pobre, el prestigi, etc., sinó que la tria ve donada per motius estètics de l'estil «m'hi sento millor», «m'agrada més», «crec que és més maca» i sobre la base d'aquestes preferències, i —com que sobre gustos no hi ha res escrit— és habitual de trobar que en una mateixa família els components parlin entre ells en diferents llengües. Segons Campbell, per a aquesta gent les llengües no es mesuren per prestigi o per força: són dos paràmetres que se'ls fan molt estranys d'aplicar a les llengües; en canvi, a les societats occidentals són usats per a imposar una llengua a una altra.

Vist això, estic segur que més d'un lector deu pensar que arran d'aquesta barreja lingüística aquestes

tres llengües, o quatre, si hi comptem l'espanyol, que és d'incorporació recent en aquesta zona—no fa més de seixanta anys— deuen tenir un alt grau d'interferència, sobretot en termes de manlleus de lèxic. Doncs la resposta és que no. Aquestes llengües han acceptat molt pocs manlleus de l'espanyol i de les altres llengües indígenes. Campbell (2013, p. 272) ho argumenta referint-se només a l'espanyol, llengua que com he esmentat és d'arribada recent i que, segons ell, quan hi va arribar aquestes llengües indígenes ja tenien ben establerts els mecanismes de creació de neologismes.

Aquest fet per a mi no és gaire plausible, ja que penso que totes les llengües, des que són llengües, tenen aquest mecanisme creat i actiu. El català té perfectament establert el sistema de creació de neologismes i, per exemple, aquests últims tres-cents anys no ha parat de manllevar lèxic de l'espanyol i, aquests darrers anys, ja no només lèxic, sinó que manlleua estructures fonètiques i morfosintàctiques. En aquest cas, doncs, jo m'inclinaria més pel fet que l'espanyol és una llengua de contacte recent, on aquest contacte probablement és superficial i on molta gent, com bé explica l'autor, no el sap parlar. Però el punt més interessant és quan, més endavant, Campbell (2013, p. 273) esmenta que el fet que tinguin pocs manlleus pot tenir a veure amb aquest comportament de dual-lingüisme. Una persona que no parla una llengua concreta, difícilment n'agafarà paraules, si no és que aquestes paraules vénen associades a conceptes d'importació que no existeixen en la cultura en qüestió i fins i tot, així, el manlleu tampoc no queda garantit.

Tornant al català, he de dir que conec altres persones que mantenen aquesta actitud de dual-lingüisme envers el català, això és, que sempre es mantenen en català. I sense haver-ne fet cap estudi, sí que puc dir que parlen un català força depurat de manlleus de tota mena, tenint en compte les circumstàncies sociolingüístiques actuals, evidentment. Entre aquestes persones m'hi incloc amb tota la modèstia que calgui. I també puc dir que no és una qüestió de puritanisme, ni cap mena de radicalisme de voler conservar una llengua impol·luta, sinó que és la sensació que jo mateix tinc i que Campbell reforça amb l'exemple, que no sento la necessitat de barrejar agafant paraules d'una llengua que normalment no parlo. En canvi, si un és parlant actiu

de dues llengües, és normal que traspassi paraules d'una llengua a una altra i si, en comptes de ser una persona, ho és una societat i està socialment acceptat, llavors tenim el cas català.

Sigui com sigui, d'aquesta experiència, què en podem extreure? Doncs que mantenir-se sempre en català, dins els territoris de parla catalana, és un exercici doble molt saludable. Primerament perquè és una eina d'integració per als nouvinguts i per als no tan nouvinguts; és una manera d'encomanar la llengua i fer-la necessària, i en segon lloc, és una eina per a mantenir una llengua que tots podem reconèixer com a catalana. ♦

Bibliografia

CAMPBELL, L. (2013). «Language Contact and Linguistic Change in the Chaco.» *Revista Brasileira de Linguística Antropológica*, vol. 5, núm. 2, p. 259-291.

Foto: Internet

La llengua perduda dels Atures

MARCEL FITÉ

El científic Alexander von Humboldt, autor de l'obra *De l'Orinoco a l'Amazones*, va ser el primer europeu que es va adonar de la riquesa i de la diversitat de les plantes i dels animals que vivien als tròpics. Era a la primeria del segle XIX.

Es va adonar també que aquesta diversitat era possible de fer-la extensiva al món de les llengües, les quals eren, segons ell, els únics monuments que,

travessant el temps i l'espai, ens connectaven amb les primeres edats del món i amb l'essència dels pobles.

Germà de Wilhem von Humboldt, alguns dels seus punts de vista es feien ressò de les idees d'aquest genial lingüista, per a qui cada llengua tenia una estructura interior que era el reflex de la visió del món de la gent que la parlava.

Quan va arribar a San Juan Nepomuceno de los Atures es va trobar que els indis Atures havien desaparegut. Al poblat ja només hi quedaven unes quantes famílies de llengua guahiba i maco.

Tot el que quedava dels Atures —li van dir— eren les seves tombes en una cova del cap de la muntanya. «La sepultura de tota una nació destruïda» —li van especificar en guahibo. Després d'unes quantes hores de caminar i d'admirar la bellesa de les selves i de les illes boscoses de l'Orinoco, Alexander von Humboldt va localitzar una cova on va comptar prop de sis-cents esquelets embalsamats amb reïnes perfumades i pintats amb colors vermellorsos.

Més endavant va arribar al poble veí de San José de Maypure. Era de nit. La solitud del lloc, només trencada pels xiscles dels ocells i el brogit dels salts d'aigua, el va impressionar. L'endemà va poder admirar les cabanes dels habitants del poblat. Eren netes, endreçades, ordenades... Res a veure amb les d'alguns missioners.

Al poble hi havia diverses espècies de lloros, amb plomatges virolats i llunts, que sobrevolaven les cabanes com els coloms a casa nostra. Un d'aquells dies, li van portar un lloro que parlava una llengua que ningú no entenia. Humboldt va preguntar en quina llengua parlava. «Parla la llengua dels Atures» —li van dir.

Era la llengua dels cadàvers momificats a dintre de la cova. L'última vegada que va poder sentir-se la seva parla va sortir del bec d'aquell lloro. Massa tard, doncs, per a saber què li havia passat al seu poble, massa tard per a poder-lo conèixer i saber quina era la seva visió del món.

(Humboldt va travessar quatre vegades els Andes, va fer els primers dibuixos de les ruïnes inques, va reconèixer i donar nom al corrent fred de les costes peruanes, etc., etc.). ♦